

טל ניצן - "הנוסעת האחרונה"

טל ניצן "הנוסעת האחרונה", הוצאת עם עובד, 2020, 216 עמ'

ספרה של טל ניצן מכיל כמה שכבות (כמו בצל?). אפשר לראות בו מעין רומן חניכה (בחורה צעירה יוצאת לחיים). אפשר גם לראות בו מותחן ישראלי (כמה מאפיינים של מותחן קלאסי קיימים בו בבירור). אפשר לראות בו רומן הלל לעיר תל-אביב (שמתוארת בו על יופייה, כיעורה, חוצפתה, ולחותה). הוא כנראה כל אחד מאלה ואף לא אחד מהם, אבל ברור מה הוא כן. זהו ספר שנקרא בנשימה עצורה מתחילתו ועד סופו. קשה מאוד להפסיק בו ואין בו כל שורה דלה.

הגיבורה היא בחורה בשם הפרטי הלא יומרני "נינה סימון" (שתי מילים כשם פרטי!). זאת משום שאמה היא מעריצה של הזמרת השחורה צרפתייה המפורסמת (שמה המלא, נינה סימון בנבנישתי). היא בחורה גבוהה פיזית שמגיל צעיר עברה נטישה רגשית. הוריה התגרשו, ואמה התחתנה שוב עם בעל שתלטן שאיננו סובל את נינה. אפילו במכשיר הנייד שלה מופיעה אמה בשמה הפרטי 'מיכל'. לא אמא, לא בית, רק מיכל. אביה נסע לחו"ל שם הוא מנהל עסקים לא ברורים יחד עם אשתו הצעירה. על נישואיו נודע לנינה דרך אגב, בתמונות שצירף לה ביום ההולדת (שלא חוגגים לה). כמתנות יום הולדת היא מקבלת מאמה שוברים לרשת אופנה, ומאביה כסף לחשבון הבנק, שום

דבר אישי. נחמתה היחידה היא אחיה ואחותה החורגים (תאומים בני חמש). וגם אותם מנסה אמה להרחיק ממנה.

נינה כועסת על שני הוריה, כועסת מאוד אפילו. כפי שהיא אומרת "אמא חייבת לאהוב את הילדה שלה. לא חשוב מה. זה חוק טבע. את הילדה הכי רעה ועקומה צריך לאהוב ואם זה משתבש הכל משתבש". אולי בשל כך חייה בתיכון הצטיינו בהרס עצמי שהתבטא בשתיית אלכוהול מרובה ומין מזדמן. לצבא לא גויסה והצליחה בסופו של דבר להשתחל למסגרת של שירות לאומי.

בשלב כלשהו היא מתוודעת ליומנים של אָתִי הֵלְסוֹם (סופרת יהודיה שנספתה בשואה בגיל 29, בעברית התפרסמו פעמיים בשמות 'חיים כרותים' - ו'השמים בתוכי', מומלץ לקריאה). אלו מהווים לנינה מעין תנ"ך בניסיונותיה להשתחרר מצורת חייה הקודמת לחיים בריאים יותר. היא עובדת במלצרות ובמקביל מדווחת על אופניה כשליחה. דומה אולי לאינספור נשים צעירות בתל-אביב. בתאונת דרכים שהיא עוברת, היא מכירה את מוטי מוריץ, ספק יזם נדל"ן, ספק מתקן עולם, שמציע לה עבודה כשליחה אצלו (ולאחר מכן, גם שליחויות מפוקפקות יותר).

באחת משליחויותיה, היא פוגשת נינה אחרת, בחורה אתיופית רזה ונמוכה שבורחת גם היא. ההיכרות ביניהן קרתה במקרה לחלוטין. נינה הקטנה ביקשה לרגע מנינה הגדולה את הטלפון הנייד שלה. שימוש קצר שסיבך את שתיהן, אבל הן לא מצטערות על כך. אלא שבניגוד לנינה הגבוהה שבורחת לתוך עצמה מסיבות פסיכולוגיות אישיות, נינה השנייה בורחת מסיבות מאוד מעשיות. אנשים מסוכנים רודפים אחריה מלאי מוטיבציה לפגוע בה (לא ניכנס לפרטים מחשש ל-קֶלְקֶלֶן (ספוילר בלע"ז)). שתי הנינות מאמצות ידיים. נינה הגדולה מנסה לעזור לנינה הנמוכה להפטר מצרותיה, ותוך כדי כך היא עצמה נופלת לצרות קשות עד יותר.

נינה כועסת על שני הוריה, כועסת מאוד אפילו. כפי שהיא אומרת "אמא חייבת לאהוב את הילדה שלה. לא חשוב מה. זה חוק טבע. את הילדה הכי רעה ועקומה צריך לאהוב ואם זה משתבש הכל משתבש".

לא כל הדמויות בספר רעות, יש גם את הטובים. נינה נעזרת באלמנה קשישה שאותה הכירה במסגרת השירות הלאומי. מישהי שלמרות גילה, יכולה ללמד את שתי הנינות גם יחד מהי שמחת חיים אמיתית. ישנה בעלת מסעדה טובת לב שתמיד נמצאת שם כשהיא יכולה, וכמובן ישנו הגבר האולטימטיבי שמציל את נינה ברגע הנכון. אלא שגם הרעים וגם הטובים מעוצבים כדמויות 'מעוגלות', דמויות מעניינות, שלא תמיד יכולים אנו לחזות את התנהגותן (כמו בחיים).

הסיפור לא מסופר בצורה לינארית מהתחלה לסוף. הוא מתחיל למעשה מאמצע העלילה ואנו מקבלים את העבר ב-'פלשים'. מפעם לפעם אנו חוזרים לעבר ולומדים על פנים אחרות של נינה ודמויות אחרות שכבר שמענו עליהן. הגילוי החדש נותן משמעות נוספת ומאיר מחדש מה שידענו חלקית. אלא שעכשיו אנו מסתקרנים אף יותר ומבקשים לדעת מה יקרה הלאה.

העיר תל-אביב מקבלת יחס מיוחד. בספר מתוארים רחובות מוכרים לכל תל-אביבי ותהליכי בנייה ידועים (תמ"א 38, מנופים פועלים, מחפרים רועשים, וכדומה). זו אינה תל-אביב שיש בה אמנות קונצפטואלית. דווקא פניה הפחות סימפטיות נגלות לנו. שכונות של מהגרי עבודה שחורים, גנים מלאים ספק נרקומנים, ספק עבריינים. אבל זו תל אביב שבכל זאת יש בה משהו, והקוראים שמים לב לכך.

גדולתו הגדולה של הספר איננה דווקא בעלילה אלא בלשונו. אולי בשל היותה של ניצן בעיקר משוררת, העברית של ניצן יפה ומאורגנת להפליא. לפעמים היא צינית/הומוריסטית, אך המלים מדויקות וחדות, ואפילו חותכות. המשפטים מתארגנים מעצמם זה אחרי זה וקשה הפסקת הקריאה. קשה גם שלא לראות את התיאור בעיניים. הספר מתאים להפליא לסרט, ויותר מכך לסדרה בת כמה פרקים.

גדולתו הגדולה של הספר איננה
דווקא בעלילה אלא בלשונו. אולי
בשל היותה של ניצן בעיקר משוררת,
העברית של ניצן יפה ומאורגנת
להפליא.

טל ניצן היא משוררת ומתרגמת (בעיקר מספרדית). תרגמה עשרות ספרים לעברית ופרסמה כמה ספרי שירה. הספר הנוכחי הוא הספר השני שפרסמה בפרוזה, אך סביר להניח שנראה עוד בעתיד. הספר מומלץ לכל מי שאוהב/ת לקרוא, ועוד יותר לאלו שאוהבים לגמוע את הספר בנשימה אחת.